

Преброяване на земеделските стопанства`2003: Северен централен район
Един важен земеделски район, в които се отглеждат предимно
зърнени култури, свине и птици

Северният централен район е един от 6-те района за планиране в България (ниво NUTS 2 на Европейската номенклатура на териториалните единици). Той включва 5 административни области: Велико Търново, Габрово, Ловеч, Плевен и Русе. Площта на района представлява 16% от общата площ на България и в него живее 15% от населението на страната. Средната гъстота на населението в района е 66 ж./кв. км. при средна гъстота за страната 71 ж./кв.км. В областите Плевен и Русе използваната земеделска площ (ИЗП) заема 51% от територията на всяка от двете области, в област Велико Търново – 35%, а в областите Габрово и Ловеч нейният дял е едва 10% и 15%. Като цяло, 34% от територията на района се използва за земеделско производство, докато делът на използваната земеделска площ в общата ИЗП на страната е 21%.

Фигура 1

Преброяването на земеделските стопанства в България се проведе през втората половина на 2003 година. То позволи да се направи за първи път от много години насам пълен преглед на производствения потенциал на българското селско стопанство. Преброяването дава най-вече актуални данни на всички географски нива, които са безспорен инструмент за управление на регионалното развитие на страната.

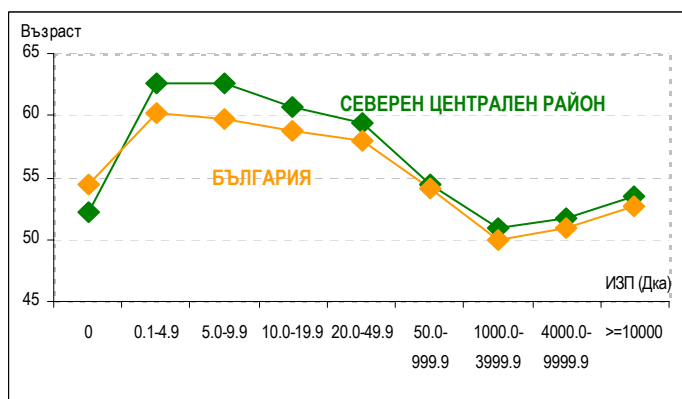
Представените резултати в настоящата публикация за Северен централен район, както и сравненията им с резултатите на национално ниво, показват двете "лица" на българското земеделие. Едното е свързано с дребните стопанства на физическите лица, които обработват средно по 14 дка ИЗП, а стопаните им са сравнително възрастни – 66% от тях са над 55 години. Другото "лице" на земеделието ни е свързано с малко на брой големи стопанства с по над 100 дка ИЗП. Те представляват 1% от общия брой на стопанствата и обработват 83% от ИЗП на всички стопанства. Тези стопанства са и с много "по-младо" управление в сравнение с първите – 62% от управителите им са под 55 годишна възраст, разполагат с техника и използват платена работна ръка. Дейността им е насочена към отглеждане на основни земеделски култури и едро животновъдство и те произвеждат основната част от продукцията на пазара. По-големи земеделски структури са кооперациите и стопанствата на юридическите лица.

Северният централен район е важен производител на зърнени и маслодайни култури, като най-малка е площта, заета от тези култури в две от петте административни области, принадлежащи на този район - Ловеч и Габрово. Животновъдството в района също е развито - делът на отглежданите свине е 24% спрямо общия им брой за страната, а при птиците той е 27%.

Независимо от производствената им ориентация, растениевъдство или животновъдство, средната площ на стопанствата в района (61 дка) е по-голяма от тази за страната (44 дка), като това се наблюдава при стопанствата от почти всички юридически статут, с изключение на сдруженията и стопанствата със статут "други" (манастири, затвори, училища, читалища и др.)

Средна възраст на управителите, според размера на ИЗП на стопанствата

Фигура 2

Средната ИЗП на стопанствата в Северен централен район е с 38% по-висока от средната за страната

Броят на земеделските стопанства в Северен централен район е 100 833, което представлява 15% от стопанствата в страната

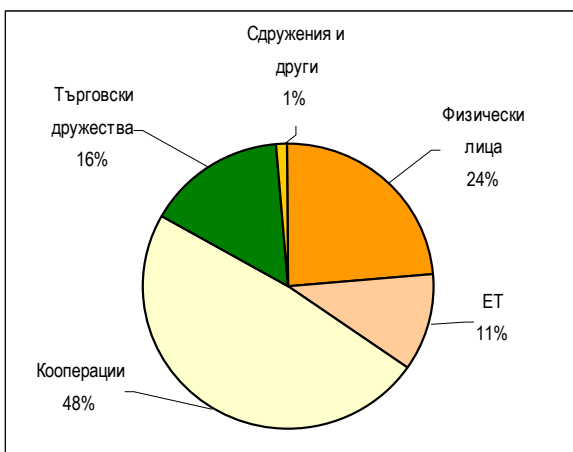
21% от ИЗП на страната е съсредоточена в Северен централен район.

Кооперациите в района имат водеща роля в земеделието в сравнение със стопанствата на физическите лица: 48% от ИЗП за района се обработва от кооперации при 40% общо за страната. От друга страна, кооперациите в Северен централен район са само 396 на брой и средната им ИЗП е 7 487 дка (при средна ИЗП в кооперациите общо за страната 5 927 дка). Стопанствата на физическите лица представляват 99% от стопанствата в района и обработват 24% от неговата ИЗП, като средната ИЗП в тези структури е 15 дка.

1 173 са стопанства в района, които не разполагат с ИЗП – 7 отглеждат гъби, а останалите се занимават с животновъдство. По-голямата част от тях са дребни семейни стопанства, а останалите са големи животновъдни структури, специализирани в отглеждането на птици и свине. Броят на стопанствата без земя в района е 11% от общия брой от стопанствата без ИЗП общо за страната.

ИЗП според юридическия статут на стопанствата в Северен централен район

Фигура 4

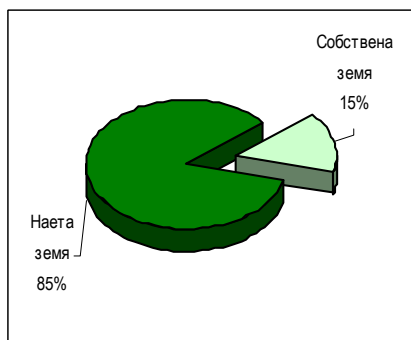

85% от ИЗП на района се стопанисва под наем при 79% общо за страната

Делът на наетата земя (наем, аренда и др. форми на наемане) при кооперациите и търговските дружества в района е 95% от общата им ИЗП, 80% е при сдруженията и 54% при физическите лица.

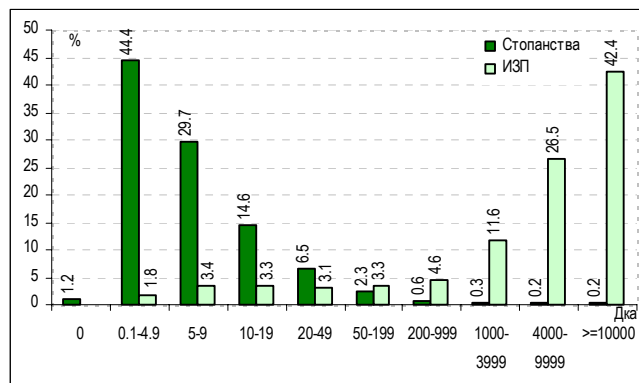
Начин на стопанисване на ИЗП в Северен централен район

Фигура 6

Разпределение на стопанствата в Северен централен район според размера на тяхната ИЗП

Фигура 3

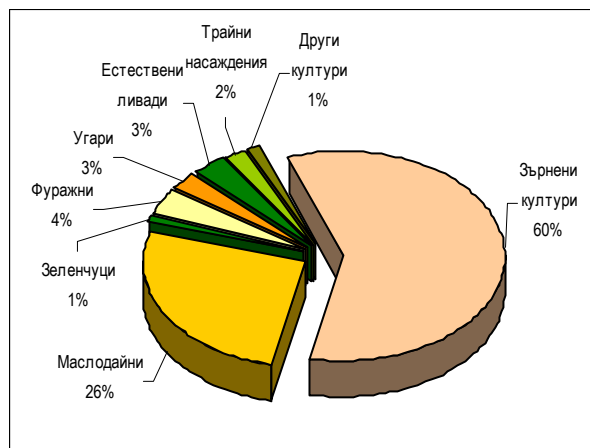
Зърнените и маслодайните култури заемат 86% от ИЗП на района и този дял е по-висок от съответния за страната (80%)

В Северен централен район се отглеждат предимно основни земеделски култури, като преобладават площите с пшеница. Те заемат 55% от общата площ на зърнените култури в района, следвани от царевицата (23%) и ечемика (19%). При маслодайните култури преобладават площите със слънчоглед: 31% от производителите на слънчоглед в България са в този район и те отглеждат 24% от площите му в страната. Половината от площите с основни култури в района са в кооперациите.

Площите с фуражни култури са сред най-големите в страната, като тези със силажна царевица са много по-големи в сравнение с другите райони. ¼ от общата площ на фуражните култури в България се отглеждат в този район. Площите с лозя са 13% от общата им площ в страната, а при овощните насаждения преобладават площите със сливи и праскови, като 42% от сливите се отглеждат в този район.

Разпределение на ИЗП в Северен централен район по основни групи култури

Фигура 5

Площите, дадени за доотглеждане като "лично ползване" в Северен централен район, са 383 970 дка

Почти всички земеделски кооперации и арендатори в страната ежегодно раздават на трети лица площи с култури за доотглеждане и реколтиране на цялата получена продукция от тях. В различните райони на страната това явление се нарича по различен начин – "лично ползване", "производствена услуга" и др.

38% от общата площ на личното ползване в страната са в Северен централен район. Като цяло площите за "лично ползване" са най-големи в северните райони на страната и са заети предимно със зърнени култури (58% от "личното ползване" в Северен централен район), изкуствени ливади и слънчоглед. 18% от "личното ползване" в района са изораните и подготвени за сеитба площи.

95% от стопанствата в Северен централен район отглеждат животни, като този показател средно за страната е 90%

В Северен централен район се отглеждат 24% от свинете и 27% от птиците в страната

Животновъдството е важна част от селското стопанство в района. Съществуват стопанства с голям брой животни в стадата, като немалка част от тях нямат изобщо земя.

27% от стопанствата в района отглеждат говеда, като средният брой на животните в стопанство е 4. В стопанствата на физическите лица са 82% от говедата, а в 76 стопанства с по над 50 млечни крави в стадото се отглеждат 14% от млечните крави в района. За сравнение, общо за страната делът на млечните крави, които са в стопанства с по над 50 глави е 7%.

Овце-майки се отглеждат в 41% от стопанствата в района, като 1,8% от тях имат стада с по над 20 глави от тази категория. По-голямата част от стопанствата с овце-майки са едва с по няколко животни: 69% от животните от тази категория в района се отглеждат в стада с под 10 овце-майки. Единствено при овцевъдството и козевъдството средният брой животни на стопанство (4,5 овце-майки и 2,5 кози-майки) е по-нисък от средния за страната (5,9 овце-майки и 2,6 кози-майки), като тези видове животни се отглеждат в дребните стопанства на физическите лица в района.

49% от стопанствата в района отглеждат свине, като и при свиневъдството се открояват дребните стопанства – 95% от стопанствата със свине имат до 10 броя, което представлява 30% от свинете в района. 47% са в стопанства с по над 1 000 животни. За сравнение, общо за страната 36% от свинете се отглеждат в стопанства с по-малко от 10 свине и 36% - в стопанства с по над 1 000 свине.

В 85% от стопанствата в района се отглеждат птици, като в 176 стопанства (0,2% от стопанствата с птици в района) с по над 1000 птици се отглеждат 60% от птиците в района.

Свинете и птиците в Северен централен район се отглеждат в стопанствата на физическите лица (49% от свинете и 58% от птиците) и търговските дружества (съответно 43% от свинете и 20% от птиците)

НАКРАТКО...

- Средният икономически размер на стопанствата от Северен централен район е 2 ик. ед. 65% от стопанствата са смесени, а 14% са специализирани в отглеждането на преживни животни.
- 509 стопанства в Северен централен район отглеждат 2 198 бивола, като общият брой на биволите в страната е 8 731.
- 8 028 пчелари отглеждат 90 470 пчелни семейства.
- 23% от 10 913 трактора, използвани в района през стопанската 2002/2003 година, са с мощност над 60 KW.

11% от управителите на стопанствата са под 45 години, а 62% са пенсионери

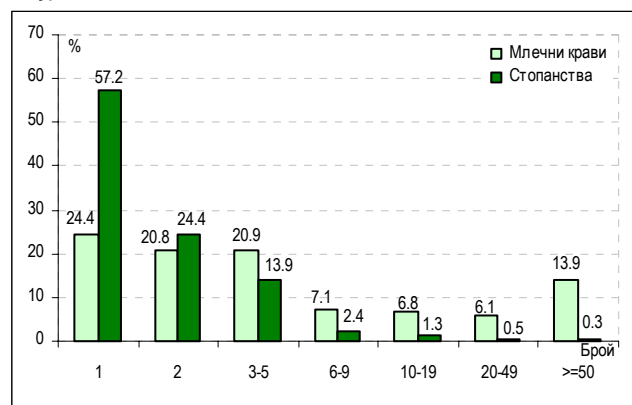
Средната възраст на управителите на стопанствата в Северен централен район е сравнително висока – 62 години. 73% от тях са над 55 години, като този дял общо за страната е 66%.

Всеки шести стопанин е жена, като жените започват да изпълняват тази "длъжност" на по-висока възраст, в сравнение с мъжете и 83% от тях са над 55 години.

От 195 015 човека семейна работна ръка, работещи в стопанствата от района, 50% са стопаните, 39% са съпрузи на стопанина и 7% деца на стопаните. Средният брой на семейните работници в стопанство (1,9) е равен на средния за страната.

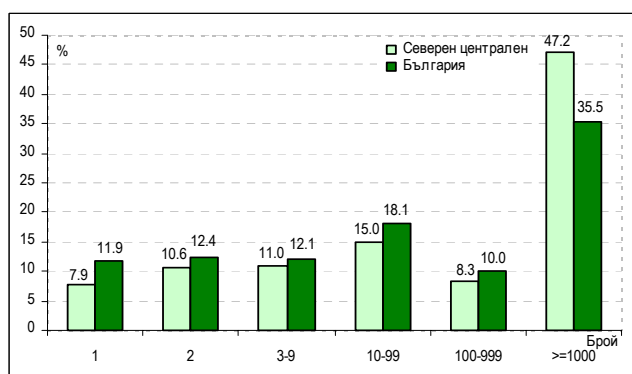
Разпределение на млечните крави в Северен централен район според броя на животните в стопанство

Фигура 7

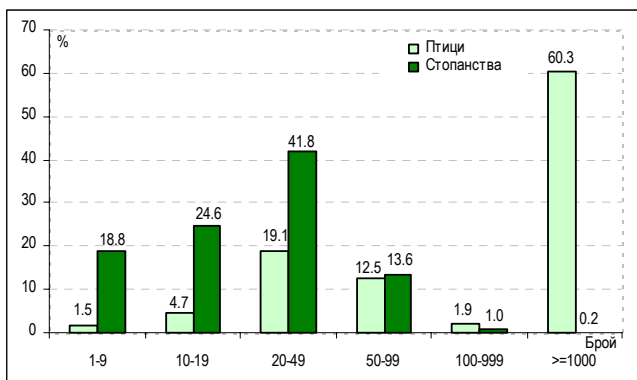
Разпределение на свинете според броя на отглежданите животни в стопанство в Северен централен район и общо за страната

Фигура 8

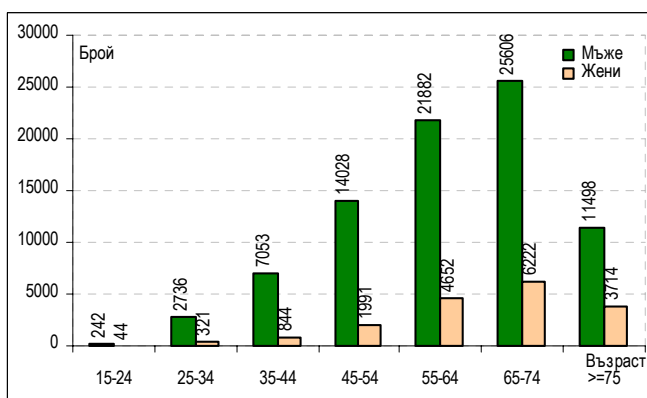
Разпределение на птиците в Северен централен район според броя на животните в стопанство

Фигура 9

Разпределение на управителите на стопанствата в Северен централен район по пол и възраст

Фигура 10

ПРЕБРОЯВАНЕ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНСТВА 2003 В ЦИФРИ

ПРЕБРОЯВАНЕ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНСТВА 2003: МЕТОДОЛОГИЯ

Преброяването на земеделските стопанства се проведе от 1-ви юли до 30-ти ноември 2003 г., съгласно Закона за преброяване на земеделските стопанства в Република България през 2003 година. Събирането на информацията се осъществи чрез анкети, които посетиха стопанствата, отговарящи на критериите за земеделско стопанство и интервюираха техните стопани или управители. Тези посещения бяха предшествани от подготвителната фаза на преброяването, по време на която от месец март до месец май 2003 г. с помощта на представители на местното население в кметствата се уточняваха списъците на стопанствата за анкетиране.

Около 4 000 анкети и около 400 контролери бяха специално обучени как да попълват данните на стопанствата в статистическия въпросник на преброяването; въвеждането на данните от попълнените въпросници бе последвано от проверки и контроли за съответствие, които имаха за цел да осигурят високо качество на събраната информация. Всички лица, участвали в събирането и обработката на данните са длъжни да спазват статистическата тайна и индивидуалните данни на стопанствата не могат да се използват за други цели освен статистически (чл. 36 от Закона за преброяване на земеделските стопанства в Република България през 2003 година).

Таблица 1 61 дка средна ИЗП на стопанство в Северен централен район при 44 дка средна ИЗП за страната				
Стопанства	Северен централен район		Общо за страната	
	Брой стопанства	ИЗП (дка)	Брой стопанства	ИЗП (дка)
Общо стопанства с ИЗП	99 660	6 114 697	654 808	29 044 796
Стопанства с ИЗП от 0,1 до 5,0 дка	46 350	120 221	343 861	823 369
Физически лица с ИЗП	98 481	1 459 486	648 274	8 796 778
Юридически лица и ЕТ с ИЗП	1 179	4 655 212	6 534	20 248 018

Таблица 2 59 % от ИЗП в Северен централен район е заета от зърнено-житни култури				
Култури	Северен централен район		Общо за страната	
	Брой стопанства	Площ (дка)	Брой стопанства	Площ (дка)
Пшеница	14 405	1 973 770	105 481	8 843 521
Царевица за зърно	64 960	826 639	275 241	3 628 769
Слънчоглед	9 011	1 581 215	29 458	6 556 760
Обработваема земя	85 202	5 727 691	533 251	26 749 065

Таблица 3 95% от стопанствата в Северен централен район отглеждат животни				
Животни	Северен централен район		Общо за страната	
	Брой стопанства	Брой животни	Брой стопанства	Брой животни
Говеда	26 778	107 534	211 968	682 985
Биволи	509	2 198	2 379	8 731
Еднокопитни	40 523	42 888	254 196	269 972
Овце-майки и дзвизки за разплод	41 099	183 638	232 896	1 365 845
Кози-майки и козички за разплод над 1г.	48 061	118 177	263 178	683 636
Свине	49 873	302 296	278 844	1 278 933
Птици	85 760	5 886 125	494 298	21 796 380

Таблица 4 Едва в 1,2% от стопанствата в района работят постоянно заети несемейни работници				
Работна ръка	Северен централен район		Общо за страната	
	Брой стопанства	Брой лица	Брой стопанства	Брой лица
Семейна работна ръка	100 106	195 015	661 733	1 288 614
Несемейна работна ръка	1 223	14 981	6 516	59 494

Таблица 5 Трактори и комбайни, използвани в стопанствата през стопанската 2002/2003 година				
Вид на селскостопанските машини	Северен централен район		Общо за страната	
	Брой стопанства	Брой машини	Брой стопанства	Брой машини
Трактори	6 612	10 913	36 643	54 446
Зърнокомбайни	859	1 362	4 707	6 916

ИЗПОЛЗВАНИ ДЕФИНИЦИИ

Земеделско стопанство е самостоятелна икономическа единица, която произвежда селскостопански продукти, има независимо управление и отговаря на поне един от следните критерии:

- стопанисва 5 дка ИЗП или 3 дка обработваема земя;
- отглежда 2 дка естествени ливади или 1 дка специализирани култури (зеленчуци, ягоди, овощни насаждения, лозя, разсадници, тютюн, хмел, семена и посадъчен материал, цветя, етерично-маслени и лекарствени култури и др.)
- отглежда 1 крава или 1 биволица, или 1 репродуктивно мъжко животно (бик, жребец, нерез), или 1 свиня майка, или 5 овце майки, или 2 кози майки, или 50 кокошки носачки, или 100 пилета за утаяване, или 10 зайкини, или 10 пчелни семейства, или 1 000 пъдпъдци или други специални видове животни (буби, щрауси, ангорски кози, ангорски зайци).

Използвана земеделска площ (ИЗП) е площта, използвана от стопанството, независимо от нейната собственост – под наем, аренда или други форми. В ИЗП се включват обработваемата земя (вкл. площите с угари, оранжерийни цветя и зеленчуци, ягоди, хмел, изкуствени ливади, лавандула и маслодайна роза), трайните насаждения, семейните градини и пасищата, които се използват само от наблюдаваното стопанство. В обхванатата от преброяването ИЗП не са включени: угарите, които не се обработват повече от една година, високопланинските пасища, мерите, площите на "личното ползване" в дребните селскостопански единици, други постоянно затревени площи, използвани колективно от много на брой стопанства и за които няма сключени индивидуални договори за ползване, площите в дребните селскостопански единици, които не отговарят на дефиницията за земеделско стопанство от Закона.

Семейната градина е площ, върху която се отглеждат много на брой и различни по вид култури (зеленчуци и овощни видове), като площта на всеки отделен вид е много малка и не може да се отнесе в кода на съответната култура.

Период на наблюдение е стопанската 2002/2003 година : от 1-ви октомври 2002 г. до 30-ти септември 2003 г. Броят на животните се отчита към деня на провеждане на анкетата.

Редакционно публикуването е приключено на 30.06.2005 г.

Отговорник на публикацията : Нели Георгиева

Редакция: МЗГ, Дирекция "Агостатистика", в сътрудничество с Ландсис

Композиция и печат : МЗГ, Дирекция "Агостатистика"

За повече информация : МЗГ, Дирекция "Агостатистика"

Тел./факс: 980 82 94 ; E-mail : agrostat@mzgar.government.bg